

Sukupuolivähemmistöön kuuluvien lähisuhdeväkivallan uhrien kokemuksia kohtaamisista sosiaali- ja terveydenhuollossa

LAB-ammattikorkeakoulu
Sosionomi (AMK)
2021
Tinja Kairenius

Tiivistelmä

Tekijä(t) Kairenius, Tinja	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK Sivumäärä 19	Valmistumisaika 2021
Työn nimi Sukupuolivähemmistöön kuuluvien lähisuhdeväkivallan uhrien kokemuksia kohtaamisesta sosiaali- ja terveystalvissa		
Tutkinto Sosionomi (AMK)		
Toimeksiantajan nimi, titteli ja organisaatio		
Tiivistelmä <p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää sukupuolivähemmistöön kuuluvien väkivallan uhrien kokemuksia lähisuhdeväkivallasta, vastaako se heterosuhteissa tapahtuvaa lähisuhdeväkivaltaa, sekä kuinka he kokivat sosiaali- ja terveysalan ammattilaisen heidät kohtaavan apua hakiessa. Työn tarkoituksena oli tuottaa tietoa sukupuolivähemmistöjen kokemuksista sekä tarkastella niitä yhteiskunnallisia rakenteita, jotka edesauttavat sukupuolivähemmistöjen epätasa-arvoa.</p> <p>Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jonka aineisto kerättiin webropol-kyselyllä. Tutkimus osoitti, että sukupuolivähemmistöjen kokivat kohtaamiset sosiaali- ja terveystalvissa neutraalina, mutta sukupuolen moninaisuutta ei välttämättä osattu kohdata ja käsitellä. Palvelujärjestelmä on herännyt hitaasti sukupuolivähemmistöjen vaatimiin tarpeisiin palveluiden markkinoinnin ja järjestämisen kohdalla.</p> <p>Tutkimustulosten mukaan sosiaali- ja terveydenhuollossa sukupuolivähemmistöjen kohtaaminen on neutraalia, mutta työntekijöiltä toivotaan taitoa kohdata sukupuolen moninaisuus.</p>		
Asiasanat lähisuhdeväkivalta, sukupuolivähemmistöt, kohtaaminen		

Abstract

Author(s) Kairenius, Tinja	Type of Publication Thesis, UAS	Published 2021
	Number of Pages 19	
Title of Publication Gender minority domestic violence survivors and their experiences of encounters in social and health services		
Name of Degree Bachelor of Social Services (UAS)		
Name, title and organization of the client		
Abstract <p>The purpose of this study was to study the experiences of domestic violence in gender minorities, whether it corresponded to the violence experienced in heterosexual relationships, and how those domestic violence survivors have experienced encounters in social and health services when seeking help. The purpose was also to examine how Finnish social and health care services can respond to the needs of gender minorities and how to provide inclusive services that are accessible to everybody.</p> <p>The method of this study was qualitative. Data for this study were gathered from an online survey. The survey was distributed in a closed Facebook group and it was directed to gender minorities. 5 people answered the survey.</p> <p>The study showed that encounters were perceived as neutral, but gender diversity was not necessarily addressed. Respondents to the survey hope that social and health care workers had more skills to encounter gender diversity.</p>		
Keywords Domestic violence, gender minorities, encounter		

Sisällys

Käsitteet.....	1
1 Johdanto.....	2
2 Väkivallan moninaisuus.....	3
2.1 Lähisuhdeväkivallan hinta.....	4
3 Väkiältä sukupuolivähemmistöissä	5
3.1 Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokema lähisuhdeväkivalta.....	5
3.2 Heteronormatiivinen palvelujärjestelmä	6
4 Kohtaamisen taito.....	8
4.1 Väkivallan kohtaamisen vaikeus.....	8
4.2 Sukpuolivähemmistöön kuuluvan kohtaaminen persoonana	9
5 Opinnäytetyön toteutus	10
5.1 Aineiston keruu	10
5.2 Aineiston analysointi	10
6 Tutkimuksen eettisyys.....	12
7 Tutkimuksen tulokset	13
7.1 Väkiältäkokemukset	13
7.2 Kokemukset kohtaamisista	14
8 Johtopäätökset	16
Lähteet.....	17

Liitteet

Liite 1. Saatekirje

Liite 2. Kyselylomake

Käsitteet

Cissukupuolinen

Cishenkilön sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu vastaa sitä, mikä hänelle on syntymässä määritelty (Seta 2021a).

Intersukupuolisuus

Intersukupuolisuus tarkoittaa ihmisen kehon erilaisia variaatioita, joissa ihmisen kromosomit, sukuelimet, hormonitoiminta tai muut sukupuolitetut kehonpiirteet eivät vastaa yksiselitteisesti nais- tai miessukupuolta. Intersukupuoliselle määritellään syntymässä juridinen sukupuoli. (Seta 2021b.)

LGBTQ

LGBTQ (myös lgbtq+) on akronyyymi homo-, lesbo-, trans- ja queer-ihmisille.

Lähisuhdeväkivalta

Lähisuhdeväkivallassa tekijä ja uhri ovat tai ovat olleet keskenään läheisessä suhteessa. Lähisuhdeväkivalta kattaa niin perheväkivallan, parisuhdeväkivallan ja seurusteluväkivallan, sekä henkilön entiseen kumppaniin, lähisukulaiseen tai muuhun läheiseen kohdistuneen väkivallan. (THL 2020a.)

Sukupuolivähemmistöt

Sukupuolivähemmistöt tarkoittavat ihmisiä, joiden sukupuoli tai sen ilmaisu ei vastaa yleisiä normeja. Sukupuolivähemmistöihin kuuluvat transihmiset sekä intersukupuoliset. (Trasek.)

Transihmiset

Transihmiset on kattokäsite ihmisille, jotka eivät määritä itseään kuuluvaksi siihen sukupuoleen, mikä heille on syntymässä määritelty. Transihmisiin lukeutuvat niin sukupuolettomat, transsukupuoliset, transvestiitit ja muunsukupuoliset. (Seta.) Trans itsessään ei ole sukupuoli (Trasek).

1 Johdanto

Väkivallan muotoja, tekijöitä ja uhreja on monia. Naisten kokemasta lähi- ja parisuhdeväkivallasta on tehty tutkimuksia jo vuosia, ja viimeisen vuosikymmenen aikana yhteiskunnassa on alettu tunnistamaan myös miesten kokemaa lähisuhdeväkivaltaa, mutta seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokemaa väkivaltaa on tutkittu vain vähän.

Ranskalainen filosofi Michel Foucault aloitti kriittisen keskustelun siitä, kuinka heteronormatiivisuudesta on tullut yhteiskunnallisen vallan väline (Vilka 2010, 77). Lähi- ja parisuhdeväkivallan mielletään olevan lähinnä vain heteronaisen ongelma, ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöissä tapahtuvaa lähisuhdeväkivaltaa ei välttämättä tunnisteta tai näissä suhteissa esiintyvään väkivaltaan ei osata puuttua. Vaikeuksia väkivallan tunnistamiseen ja tilastointiin tuo myös seksuaalivähemmistöjen vähäinen hakeutuminen avun piiriin.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvan voi olla vaikea kertoa tapahtuneesta väkivallasta niin perheenjäsenille, ystäville tai ammattilaisille, sillä pelkona on, että LGBTQ-suhteessa tapahtuva väkivalta nähtäisiin todisteena sille, että heidän elämäntyyliinsä on epäterveellinen. Lisäksi pelkona on, että samansukupuolisten parisuhteiden väkivallan käsittely julkisessa keskustelussa saattaa vahvistaa jo olemassa olevia negatiivisia käsityksiä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä "pervoina" tai "sairaina". (Ristock 2005, 3, 10.) Tämän lisäksi avun hakemisen ja kohtaamisen ongelmaksi voi koitua myös sukupuolivähemmistöön kuuluvan pelko leimaantumisen kaikkessa asiakkuudessa.

Idea opinnäytetyön tuli omasta kiinnostuksesta sukupuolen moninaisuuteen sekä tasa-arvoon sekä tasa-arvon ongelmakohtiin. Väkivalta ja kohtaamisen ongelmiin päädyin osittain sattuman kautta. Väkivaltatyö on kiinnostanut opintojen alusta asti, jolloin näiden kiinnostuksen kohteiden yhdistäminen tuntui luontevalta.

Opinnäytetyössä etsitään vastauksia kysymyksiin, minkälaista väkivaltaa sukupuolivähemmistöön kuuluvat ovat kohdanneet, kuinka sukupuolivähemmistöihin kuuluvat lähisuhdeväkivallan uhrin ovat kokeneet tullessaan kohdatuksi apua ja tukea hakiessaan, mistä syistä apu on jätetty hakematta sekä kuinka he haluaisivat vähemmistöt kohdattavan. Opinnäytetyössä tarkastellaan myös palvelujärjestelmän puutteita ja kehittämiskohteita. Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena, jonka vastaukset saatiin webropol-lomakkeella.

2 Väkivallan moninaisuus

Lähisuhdeväkivalta on merkittävä kansanterveysongelma (THL). Lähisuhdeväkivaltaa koetaan kaikissa elinympäristöissä, sosioekonomisesta asemasta, uskonnosta ja kulttuurista riippumatta, ja se on yksi yleisimmistä naisiin kohdistuvan väkivallan muodoista (Garcia-Monero ym. 2012, 1).

Lähisuhdeväkivaltaa on kaikki se väkivalta, joka tarkoituksellisesti tuottaa uhrilleen fyysistä, henkistä tai seksuaalista vauriota (Garcia-Monero ym. 2012, 1). Fyysisen, henkisen ja seksuaalisen väkivallan lisäksi muita väkivallan muotoja on taloudellinen väkivalta, hengellinen tai kulttuurinen väkivalta, kaltoinkohtelu tai laiminlyönti, ja uusimpana muotona digitaalinen väkivalta. Useimmissa lähisuhdeväkivaltatapauksissa on läsnä samaan aikaan monia eri väkivallan muotoja.

Fyysiseen väkivaltaan luetaan kaikki ne teot, jolla tekijä vahingoittaa uhria fyysisesti tai loukkaa uhrin fyysistä koskemattomuutta. Näitä tekoja on esimerkiksi lyöminen, potkiminen, tukistaminen, töniminen tai kuristaminen. Myös fyysisellä väkivallalla uhkailu kuuluu fyysiseen väkivaltaan. Henkisen väkivallan tekoja ovat muun muassa nimittely, haukkuminen, tavaroitten hajottaminen, kotieläimien vahingoittaminen ja itsemurhalla uhkailu. Seksuaaliväkivaltaa on esimerkiksi raiskaus, raiskauksen yritys tai pakottaminen sellaisiin seksuaalisiin tekoihin, jotka uhrista tuntuvat epämiellyttäviltä. (THL 2020b.)

Taloudellisella väkivallalla tarkoitetaan uhrin itsenäisen rahankäytön tai taloudelliseen päätöksentekoon osallistumisen estäminen. Kaltoinkohtelussa väkivallan tekijä jättää heikommissa asemassa olevan, esimerkiksi lapsen tai vanhuksen, vaille hoitoa, josta hän on riippuvainen. Uskontoon liittyvässä väkivallassa uhri pakotetaan joko luopumaan omasta vakaumuksestaan tai liittymään toiseen vakaumukseen, sekä pelotellaan uskonnollisilla asioilla (esimerkiksi helvettiin joutuminen). Kulttuuriin liittyvässä väkivallassa kulttuuriin sidoksissa olevassa haitallisella käytännöllä tahallisesti loukataan henkilön itsemääräämisoikeutta. (THL 2020b.)

Teknologian kehitys on mahdollistanut väkivallan tekemisen myös digitaalisesti. Digitaalista väkivaltaa on vaikea tunnistaa väkivallaksi. Digitaaliset välineet ja sosiaalisen median alustat antavat väkivallan tekijälle uuden ympäristön ja lukemattomia eri tapoja kontrolloida, pelotella, eristää tai rankaista toista ihmistä. Digitaalisessa väkivallassa tekijä voi esimerkiksi lukea viestejäsi salaa tai vaatii näyttämään niitä, ottaa toistuvasti ja häiritsevästi yhteyttä uhriin soittamalla tai laittamalla viestiä, tai uhkailla alastonkuvien tai muiden yksityisten kuvien levittämällä. (Naisten linja 2021.)

Lähisuhdeväkivaltaa, sen syitä ja seurauksia, on tarkasteltava kokonaisuutena. Harva väkivaltainen aikuinen päättää aikuistuttuaan alkaa väkivaltaiseksi, vaan väkivallan malli on usein opittu. Perheväkivallan onkin havaittu toisinaan johtavan ylisukupolviseen väkivallan kierteeseen, sillä väkivaltaisissa perheissä kasvaneilla on suurentunut riski omaksua aggressiivinen konfliktinratkaisutyyli. (Suomen Mielenterveysseura 2007, 91.) Lapsena opitut parisuhteen mallit voivat vaikuttaa ihmisen myöhempään elämään, jolloin väkivaltaa kokenut tai todistanut lapsi hakeutuu suhteeseen, jonka toinen osapuoli muistuttaa lapsuuden väkivallan tekijää.

2.1 Lähisuhdeväkivallan hinta

Väkivalta vaikuttaa uhriin sekä yhteiskuntaan. Väkivallan aiheuttamat seuraukset vaihtelevat yksilöllisesti aina fyysisistä vammoista psyykkisiin vammoihin. Väkivalta pitkään jatkessaan aiheuttaa uhrille erilaisia psykosomaattisia oireita, kuten väsymystä, uniongelmia, päänsärkyä, painajaisia, ahdistusta tai masennusta. (Ojuri 2006, 18.)

Lähisuhdeväkivalta aiheuttaa myös ison menoerän yhteiskunnan kustannuksiin. Parisuhdeväkivallasta aiheutuvia kustannuksia on Suomessa arvioitu viimeksi 2000-luvun alussa, jolloin naisiin kohdistuvan väkivallan välittömiksi kustannuksiksi arvioitiin noin 48 miljoonaa euroa vuodessa. Nämä kustannukset syntyvät terveydenhuollosta sekä sosiaali- ja oikeussektorilta. (STM 2017.) Kustannusarvio on tehty vain naisiin kohdistuneesta väkivallasta, jolloin todellisuudessa lähisuhdeväkivallan hintalappu on isompi, kun siihen sisällytetään myös miesten ja lasten kokema väkivalta.

Välittömien kustannuksien lisäksi lähisuhdeväkivalta voi aiheuttaa yhteiskunnalle kustannuksia myös pitkällä aikavälillä. Parisuhdeväkivalta voi uhrissa aiheuttaa toimintakyvyn laskemista esimerkiksi fyysisten sairauksien tai vammojen muodossa, sekä erilaisia psyykkisiä häiriöitä kuten alkoholin tai huumeiden väärinkäyttöä tai masennusta (WHO 2002, 124). Nämä voivat johtaa henkilön väliaikaiseen työkyvyttömyyteen tai työkyvyttömyyseläkkeelle jäämiseen, joka nostaa yhteiskunnan huoltokuluja.

3 Väki­valta­ sukupuoli­vähemmistöissä

3.1 Sek­su­aali- ja sukupuoli­vähemmistöjen kokema lähi­su­hde­väki­valta

Väki­valta­tu­tki­mu­sta on tehty paljon, mutta se on lähinnä koskenut heterosuhteissa tapahtuvaa, miehiltä naisille tekemää väki­val­taa (Köngäs 2013, 6). Vuonna 2019 Suomessa vi­ranomaisten tietoon tuli 10 600 parisuhde­väki­val­lan uhria. Aikuisista uhreista 76,8 prosenttia oli naisia. (Tilastokeskus 2020.) Tilastoissa ei kuitenkaan tule esille sukupuoli­vähemmistöön kuuluvien uhrien osuutta.

Yhteiskunnalliset rakenteiden sekä stereotyyppisten sukupuoli­roo­lien ylläpitämisen on kat­so­tu ylläpitävän parisuhde­väki­val­taa sukupuoli­littuneena käytäntönä. Lähi­su­hde­väki­valta nähdään usein sukupuoli­littuneena ja kul­tuuri­senä ilmiönä, mutta lähtökohtaisesti lähi­su­hde­väki­val­lan uhka koskee kaikkia väestöryhmiä. (Lidman 2015, 193).

Yhteiskunnassamme elää vahvana kul­tuuri, jossa jokainen valtaväestöstä poikkeava on vaarassa joutua syrjityksi ja ennakkoluulojen kohteeksi. LGBTQ+ yhteisöön kuuluville tämä tarkoittaa jatkuvaa kamppailua homo-, bi- ja trans­fobian kanssa, joka tekee lähi­su­hde­väki­val­lan uhri­lle avun hakemisen vaikeammaksi. (Ristock 2005, 3.) Viimeisen vuosikymmenen aikana lähi­su­hde­väki­valta on laajentunut koskemaan samaa sukupuolta olevien lähi­su­hde­väki­val­lan uhrien kokemuksi­a, mutta näistä edistys­askeleista huolimatta transsukupuolisten kokema lähi­su­hde­väki­valta on suurelta osin tutkimatta. Transsukupuolisten kokema lähi­su­hde­väki­valta on tutkimuksissa yleensä yhdistetty homo- ja lesbosuhteissa koettuun lähi­su­hde­väki­valtaan, jolloin on kiinnitetty vain vähän huomiota siihen, kuinka trans­fobia ja gen­derismi asettaa esteitä avun hakemiseen. (Guadalupe-Diaz & Jasinski 2016.)

Koska LGTBQ on yhteisönä hyvin moninainen, sisältäen monia eri identiteettejä sekä käyt­täytymismalleja, koetaan yhteisössä parisuhde­väki­val­taa vähintään yhtä paljon kuin hete­rosuhteissa (Ard & Makadon 2011). Parisuhde­väki­valta sek­su­aali- ja sukupuoli­vähemmistöjen suhteissa sisältää paljon samoja ulottuvuuksia ja tapoja, kuin parisuhde­väki­valta hete­rosuhteissa, muun muassa fyysistä, henkistä sekä sek­su­aali­sta väki­val­taa. Tekijän käyt­tämiä väki­val­lan muotoja voi löytyä useimpia tai vain yhtä. Oma ulottuvuutensa sukupuoli­vähemmistöjen kokemassa väki­val­lassa, joka eroaa cis­su­kupuolisten kokemasta väki­val­lasta, on jatkuva väärin­su­kupuoli­ttaminen, hormonihoitojen evääminen, tai niiden asioiden ja esineiden tuhoaminen, joita transsukupuolinen käyttää sukupuolensa ilmaisuun, esimerkiksi vaatteet, meikit tai binderit (Cook-Daniels & Munson 2003, Brown 2011, 156 mukaan).

Sukupuoli­vähemmistöjen kokema lähi­su­hde­väki­valta voi tapahtua samalla aikaa monella eri tasolla ja eri tahojen toimesta. Esimerkiksi trans­mie­set voi kokea väki­val­taa niin per-

heensä, sukunsa ja ystäviensä taholta kaapista ulos tullessaan, tai ennakkoluulot ja tietämättömyys voivat tahattomasti heijastua itsensä muunsukupuoliseksi tunnustautuneen lähipiirissä.

Guadalupe-Diaz ja Jasinski (2016) tuovat esille artikkelissaan, että kaksi pääteemaa nousi esiin transsukupuolisten hakiessa apua: ”sukupuolen nuoralla käveleminen”, jossa transsukupuoliset ensiksi kamppailevat sukupuoleen perustuvien uhriksi joutumisen käsitteiden kanssa, jotka vaikeuttavat väkivallan tunnistamista, sekä toisena vaikeutena navigoiminen genderismin resursseissa, jolloin uhri ei tiedä mihin tahoon ottaa yhteyttä, kun sukupuoli tai ulkoinen olemus ei vastaa kumpaakaan binääristä sukupuolta.

3.2 Heteronormatiivinen palvelujärjestelmä

Suomen perustuslaki (731/1999, 7§) määrittää, että *jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen*. Perustuslaissa (731/1999, 19§) määritetään myös, että *julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä*.

Suomeen on vuonna 2015 tullut voimaan Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta, eli niin sanottu Istanbulin sopimus (53/2015, 1 luku, 4 artikla), jossa veloitetaan, että *osapuolet varmistavat tämän yleissopimuksen määräysten täytäntöönpanon, erityisesti toimet uhrien oikeuksien suojelemiseksi, syrjimättä ketään esimerkiksi biologisen tai sosiaalisen sukupuolen, rodun, ihonvärin, kielen, uskonnon, poliittisen tai muun mielipiteen, kansallisen tai yhteiskunnallisen alkuperän, kansalliseen vähemmistöön kuulumisen, varallisuuden, syntyperän, seksuaalisen suuntautumisen, sukupuoli-identiteetin, iän, terveydentilan, vamman, siviilisäädyn, maahanmuuttajataustan, pakolaisaseman tai muun aseman perusteella*.

Väkivaltaa tapahtuu yksilöiden välisen väkivallan lisäksi myös yhteisöllisellä tasolla, rakenteellisena väkivaltana. Rakenteellisella väkivallalla tarkoitetaan väkivaltaa, jossa yhteiskunnassa on vallalla rakenteita, valtajärjestelmiä, normeja sekä toimintatapoja, jotka heikentävät henkilöiden tai henkilöryhmien oikeuksia sekä asemaa suhteessa muihin. Rakenteellinen väkivalta on epäsuoraa, sillä se ei kohdistu suoraan yksittäisiin henkilöihin, mutta sen seurauksista kärsivät yksittäiset henkilöt tai henkilöryhmät. (THL 2020c).

Sukupuolivähemmistöön kuuluvat henkilöt ovat vaarassa jäädä palveluiden katveeseen. Suomalaisessa yhteiskunnassa turvakoteja ei ole eritelty erikseen naisille ja miehille, mutta Suomessa vertaisryhmät ovat heteronormatiivisesti jaoteltu miesten ja naisten ryhmiksi,

joka voi vaikeuttaa sukupuolivähemmistöön kuuluvan hakeutumista vertaisryhmiin. Pahimmassa tapauksessa uhri ei hakeudu palveluiden piiriin ja jää näin ollen ammattiavun ulkopuolelle.

Palveluita markkinoidaan suoraan naisille ja miehille tarkoitettuina, mutta markkinoinnissa jätetään huomiotta he, jotka eivät vastaa heteronormatiivista määritelmää. Sukupuolivähemmistöt kohtaavat syrjintää, rasismia ja ennakkoluuloja niin yhteiskunnan että yksilön tasolta (Ristock 2005, 10). Palveluiden markkinointi ja kohdentaminen naisille ja miehille ei varsinaisesti ole syrjintää tai väärin, sillä myös transmies on mies ja transnainen on nainen, mutta näiden määritelmien takia on vaarana, että palveluiden ulkopuolelle jäävät he, jotka eivät tunne kuuluvan kumpaankaan binääriseen sukupuoleen.

Sukupuolittuneen yhteiskunnan ja palvelujärjestelmän muutokset lähtevät yhteiskunnan vuoropuhelusta. On kuitenkin otettava huomioon, että yhdestä puhujasta voi selvästi tuntua siltä, että vuoropuhelua tapahtuu, kun taas toiselle on varmaa, ettei sitä ole. Käytäessä vuoropuhelua vähemmistöjen asemasta on varottava sortumista ajattelutapaan, jossa oletetaan, että puhuvilla toimijoilla on samanarvoiset valta-asemat (Butler 1990, 66).

4 Kohtaamisen taito

4.1 Väkivallan kohtaamisen vaikeus

Pari- ja lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden kohtaaminen on vaikeaa. Väkivallan uhrin kohtaaminen voi nostaa työntekijässä pintaan myös työntekijän mahdolliset omat väkivallan kokemukset tai värityneet asenteet, jonka vuoksi kohtaaminen voi olla ahdistavaa (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2010, 117). Väkivallan uhrin kohtaamista vaikeuttaa myös mahdolliset työntekijän sisäiset ristiriidat velvollisuudesta ja oikeudesta. Vaikka työntekijällä on velvollisuus puuttua väkivaltaan, voi mielessä olla kysymys, onko hänellä siihen oikeus.

Työntekijälle ammatillisuus antaa varmuutta ja luottamusta omaan pätevyyteen sekä kykyyn hoitaa tehtäviä ja auttaa asiakasta. Ammattitaito antaa välineitä vuorovaikutukseen, mutta ei takaa kohtaamisen onnistumista. Ammatillisuus voi antaa väärää turvaa, jolloin ammattilainen voi verhoutua ammatillisuuden taakse. Tällöin vaarana on, että kohtaamisesta jää ihmisyyden pois ja asiakas näkee vain ammattilaisen verhon eikä lainkaan itse ihmistä (Mattila 2007, 12.)

Tutkimukset ovat tuoneet esille palveluiden kyvyttömyyden vastata seksuaalivähemmistöjen kokemaan parisuhdeväkivaltaan vallalla olevan, heteroseksuaalisen lähestymisen ja oletusten takia (Ristock 2005, 10). Lähisuhdeväkivallan valta-asetelmana ajatellaan vahvemman satuttavan heikompa, useimmiten miehen kohdistavan väkivaltaa naiseen, lapseen tai vanhukseen (Köngäs 2013, 33). Sukupuolivähemmistöissä nämä valta-asetelmat eivät ole yhtä selvät, joka voi vaikeuttaa väkivallan tunnistamista tai siihen puuttumista.

Lähisuhdeväkivallan uhrin kanssa työskentelevän ammattilaisen on tutkittava ja tiedettävä, mitä väkivallan kokeminen aiheuttaa uhrissa. Väkivallan kokeminen on aina uhrin minäkuva muuttavaa ja turvallisuuden tunteen menettämistä. Erityisen ongelmalliseksi väkivallan seuraukset tulevat, kun väkivallan tekijänä on uhrille läheinen ihminen. Kohtaavan ammattilaisen on myös tunnistettava, miten väkivalta vaikuttaa uhrin kokemukseen yhteiskunnasta, ihmisestä sekä miten se muuttaa uhrin maailmankatsomusta. Väkivaltatyössä on myös muistettava, uhrin traumaattiset oireet eivät ole merkki mielenterveyden häiriöstä tai päihdeongelmasta, vaan luonnollisia reaktioita, joilla uhri yrittää päästä jälleen emotionaaliseen tasapainoon (Ojuri 2006, 18).

Sukupuolivähemmistöön kuuluvan kohtaamiseen vaikuttaa ammattilaisen sekä vähemmistön edustajan näkemys identiteetistä. Yksilö voi ajatella identiteetin olevan itseidenttinen, eli pysyvän läpi ajan samana ja yhtenäisenä (Butler 1990). Vähemmistöön kuuluva väkivallan uhri voi olla myös keskellä identiteetin tarkastelua ja muuttumista, jolloin niin ammattilainen kuin uhri voivat hämmentyä.

Väkivallan uhri kohtaa hänelle tapahtuneen väkivallan aina uudestaan asiasta puhuessaan. Väkivallan puheeksi ottaminen voikin olla uhrille vaikeaa sen herättämän pelon, syyllisyyden ja häpeän vuoksi. Siksi onkin tärkeää, että ammattilainen osaa tunnistaa lähisuhdeväkivallan ja uskaltaa ottaa väkivallan puheeksi.

4.2 Sukupuolivähemmistöön kuuluvan kohtaaminen persoonana

Kohtaamiseen liittyy paljon hienovaraisia sävyjä, jotka eivät ole yksittäisiä toimia, temppuja tai vuorovaikutusoppeja, vaan ilmenevät siinä, miten olemme läsnä, miten näemme toisemme ja annamme toisillemme tilaa (Mönkkönen 2018, 19).

Sosiaali- ja terveydenalalla asiakkaaseen suhtautumien on ammattietiikan mukaan oltava ennakkoluulotonta ja yhdenvertaista. Suhtautuminen toiseen ja hänen erilaisuuteensa on kuitenkin hyvin subjektiivinen asia, jolloin kasvatuksen ja hoitamisen alan ammattilaisille transsukupuolisuus, intersukupuolisuus ja seksuaalivähemmistöön kuuluva lapsi, nuori tai aikuinen ovat tuntemattomia asioita. Kohtaaminen tulee ongelmalliseksi silloin, kun ammattilaisen arvomaailma on ristiriidassa instituution arvojen kanssa, tai instituution arvot sisältävät sukupuolen tai seksuaalisuuden kannalta eriarvoistavia ajattelu- tai toimintatapoja. (Vilkkä 2010, 79.)

Heteroseksuaalinen hegemonia, eli heteronormatiivisuus vaikuttaa yksilön arjessa ja ammatillisessa toiminnassa kaiken aikaa ja joka paikassa. Heteroseksuaaliseen hegemoniaan liittyy olettaimus, että kaikki ovat heteroita, eikä sitä tarvitse erikseen mainita. (Vilkkä 2010, 79.) Heteronormatiivisuuteen liittyy myös olettaimus, jossa ihmiset jakautuvat kahteen toisilleen vastakkaiseen sukupuoleen, naisiin ja miehiin (THL 2021). Heteronormatiivisuus voi työntekijässä aiheuttaa sukupuolivähemmistöön kuuluvan henkilön väärinsukupuolittamisen, ja asiakkaan sukupuoli-identiteetin tultua esille luoda työntekijälle tilanteen, jossa sukupuoli, ennakkoluulot, yleistyksen ja tietämättömyys korostuvat asiakkaan kohtaamisessa, jolloin persoona jää huomiotta. Yhdenvertaisuuden kannalta on kuitenkin tärkeää kyseenalaistaa stereotyyppisiä oletuksia (Mönkkönen 2018, 40).

Rakenteet luovat toiminnalle edellytykset, mutta työntekijä on vastuussa hyvän palvelun toteutumisesta. Kohtaamisessa ammattilainen tarvitsee empatiaa. Empatia auttaa lähestymään toista ihmistä subjektina sen sijaan, että yrittäisimme asettaa hänet objektin tapaan omaan maailmankatsomukseemme. (Mönkkönen 2018, 44.)

Persoonan kohtaaminen vaatii työntekijältä arvostavaa kohtaamista. Asiakkaan arvostavaa kohtaamista vaikeuttaa työntekijän moralistiset sekä kategoriset asenteet, joiden perusteella hän joko leimaa tai luokittelee asiakkaita. Työntekijän oma kipu voi aiheuttaa työntekijässä tuomitsevan ja ylimielisen suhtautumisen asiakasta kohtaan. (Mattila 2007, 16.)

5 Opinnäytetyön toteutus

5.1 Aineiston keruu

Opinnäytetyö toteutettiin pääosin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Laadullinen tutkimus tarkastelee ihmisen elämää ja kokemusmaailmaa. Opinnäytetyöni käsittelee koetua sukupuolta sekä väkivallan uhrien kokemuksia, jolloin määrällinen tutkimus ei ollut mahdollinen. Laadullisessa tutkimuksessa ei myöskään pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan pyritään kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä tapahtumaa tai antaa tulkinta jollekin ilmiölle (Tuomi & Sarajärvi 2018, 74).

Laadullisen tutkimuksen yleisimmät aineistonhankintamenetelmät ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisista dokumenteista koottu tieto (Tuomi & Sarajärvi 2018, 62). Menetelmäkseni valikoitui webropol-kysely, johon siihen vastasi 5 henkilöä. Kysely sisälsi suljettuja ja avoimia kysymyksiä. Suljetuilla kysymyksillä hankittiin tietoa vastaajien koetusta sukupuolesta sekä koetun väkivallan muodosta. Kysely valikoitui käytetyksi menetelmäksi, sillä se mahdollisti laajan levityksen, samat kysymykset vastaajille ja tutkijan rooli vastausten muotoutumiseen on minimoitu. Kyselyn etuna toimi myös anonyymiys, joka on tutkittavan aiheen herkkäluontoisuuden kannalta tärkeää.

5.2 Aineiston analysointi

Aineisto on analysoitu aineistolähtöisenä sisällönanalyysina ja ryhmittelyä apuna käyttäen. Sisällönanalyysissa aineistoa voidaan analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti, etsien eroja ja yhtäläisyyksiä sekä tiivistäen. Sisällönanalyysilla pyritään luomaan aineistosta tiivistetty kuvaus. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87.) Analyysissä käytin apuna koodaamista sekä havaintomatriisia, johon kyselyn vastaukset kootaan taulukon muotoon. Havaintomatriisi on määrällisen tutkimuksen aineistonanalyysimenetelmä.

Aineistolähtöinen analyysi pohjaa nimensä mukaan aineistoon. Tutkimus lähtee aineistosta, eikä nojaa aikaisempaan teoriaan. Aineistolähtöinen tutkimus tarkoittaa siis sitä, että esimerkiksi analyysiyksiköt eivät ole ennalta määrättyjä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 15.) Oleellista aineiston analysoinnissa on aineiston tiivistyminen sellaiseksi, että se vastaa tutkimuskysymyksiin. Opinnäytetyöni vastausmäärän vähäisyyden ja kyselyn kysymyksiin hyvin harvasanaisten ja tarkkojen vastausten luonne vaikutti vastausten luokitteluun. Kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteena on usein jonkin ilmiön ymmärtäminen, jolloin tutkimuksen aineiston ei välttämättä tarvitse olla suuri (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 49). Esimerkkinä ryhmittely (taulukko 1) toiveista sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille, jotka kohtaavat työssään seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvia henkilöitä.

Alaluokat	Yläluokat	Pääluokka
Tilanteisiin suhtautuminen vakavuudella Ymmärtäväisyys ja ystävällisyys Henkilökunnan tietoisuuden lisääminen Kohtaa kuin muutkin	Empatia Avoin ilmapiiri	Arvostava kohtaaminen

Taulukko 1. Ryhmittely

6 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksen tekoon liittyy eettisiä kysymyksiä, jotka tutkijan on otettava huomioon. Suomessa on erilaisia julkisia elimiä, joiden tehtävänä on ohjata sekä valvoa tutkimuksien asianmukaisuutta sekä eettisyyttä (Hirsjärvi ym. 2009, 23).

Yleisten eettisten periaatteiden mukaan tutkijan on kunnioitettava tutkittavien ihmisarvoa, itsemääräämisoikeutta sekä muita oikeuksia. Tarkastellessa vähemmistöihin kuuluvia ryhmiä on tutkijan oltava erittäin sensitiivinen lähestymistavan valinnassa, sillä tutkijan on vältettävä aiheuttamasta vahinkoa tutkimuksen kohteena oleville ihmisille tai yhteisöille. (Vuori 2021). Tutkimusta tehdessä on selvitettävä, miten tutkimukseen osallistuvien suostumus hankitaan, millaista tietoa heille annetaan sekä millaisia riskejä osallistumiseen sisältyy (Hirsjärvi ym. 2009, 25).

Tausta-aineisto kerättiin mahdollisimman ajankohtaisista tutkimuksista ja tietokirjallisuudesta. Tausta-aineiston perusteella tehtiin kyselylomake. Kyselylomaketta tehdessä oli otettava huomioon, ettei tutkijan omat oletukset tule esille sanavalinnoissa. Kyselyyn osallistuville kerrottiin kyselyn alussa, että osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja lähettämällä vastauslomakkeen antavat he luvan käyttää vastauksiaan tutkimuksessa.

Opinnäytetyö toteutettiin kyselylomakkeella ilman henkilötietojen käsittelyä, jolloin vaaraa henkilön yksityisyyden tai tietosuojan rikkomiseen ei ole.

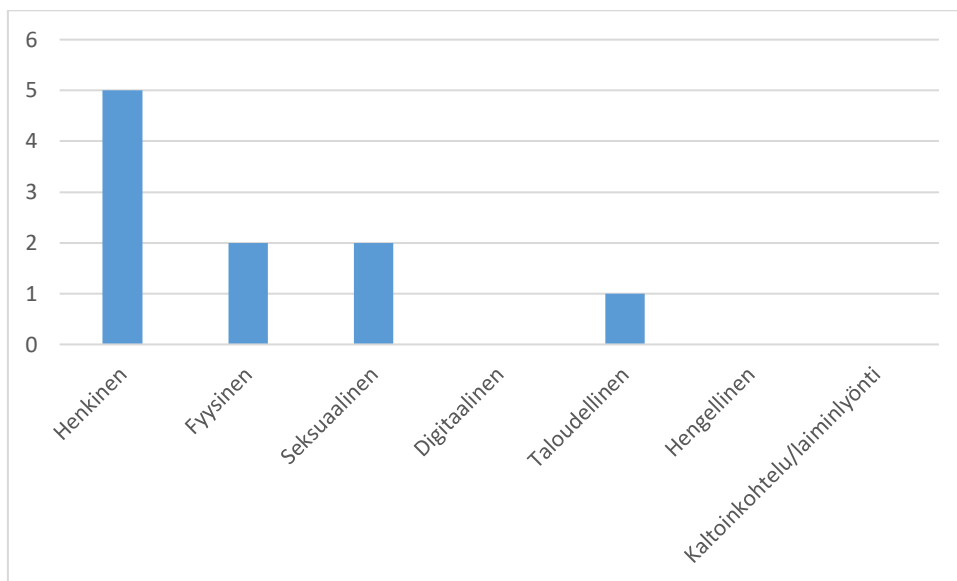
7 Tutkimuksen tulokset

7.1 Väkivaltakokemukset

Kyselyä levitettiin Facebookissa sukupuolivähemmistöille tarkoitettussa suljetussa ryhmässä. Vastauksia kyselyyn tuli 5 kappaletta.

Kyselyn alussa kysyin vastaajilta heidän sukupuoli-identiteettiään, väkivallan tekijää sekä kokeman väkivallan muotoa. Kyselyn vastaajista 1 vastasi olevansa transmies ja 4 kertoi olevansa muunsukupuolinen. Sukupuoli-identiteettiä oli mahdollista avata lisää, johon yksi muunsukupuoliseksi itsensä luokitellut kertoi olevansa syntymässä määritelty naiseksi, mutta kokee olevansa muunsukupuolinen eikä näe tarvetta määritellä sukupuoltaan. Kysymyksessä 3 kysyttiin väkivallan tekijää. Vastaajista 2 kertoi väkivallan tekijänä olleen vastaajan vanhempi, ja kolme kertoi tekijän olleen kumppani.

Vastauksessa 4 kysyttiin väkivallan muotoa. Väkivalta lähisuhteissa on usein monitasoista, joten väkivallan eri muotoja pystyi valitsemaan useita (kuvio 1).

Kuvio 1. Koetun väkivallan muodot

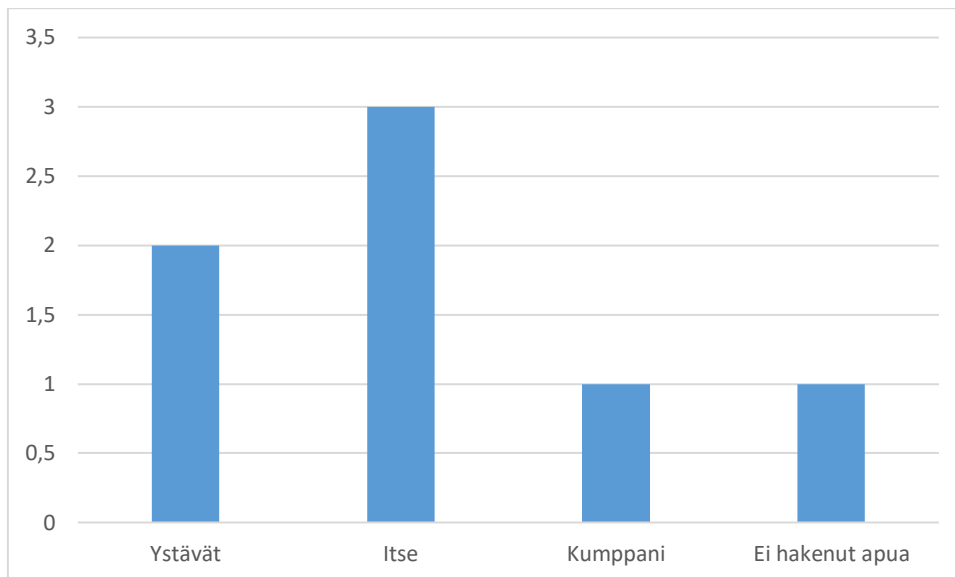
Kaikki kyselyyn vastanneet ilmoittivat kokeneensa henkistä väkivaltaa. Fyysistä väkivaltaa kertoi kokeneensa kaksi, seksuaalista väkivaltaa vastaajista oli kokenut kaksi ja taloudellista väkivaltaa vastaajista oli kokenut yksi.

Kysymyksessä 6 pyydettiin kertomaan lisää väkivallan kokemuksistaan. Kysymykseen vastasi 3 henkilöä. Vastauksissa tuli ilmi kokemusten olevan samanlaisia, mitä heterosuhteissa koettu väkivalta on; alistamista, painostusta, vähättelyä, uhkailua, henkilökohtaisten tavaroiden takavarikoimista sekä fyysisen koskemattomuuden rikkomista.

Kumppani sai raivokohtauksia, uhkasi tappaa minut ja itsensä, uhkaili itsemurhalla. Lukitsi minut ulos kodistamme, piilotti avaimet, kännykän, sormuksen.

Jatkuvaa vähättelyä ja halveksuntaa. Mikään mitä tein ei ollut oikein tai tarpeeksi.

Kysymys 7 käsitteli avun hakemista ja sitä, kuka tai mikä sai uhrin hakemaan apua (kuvio 2). Kysymys oli avoin, ja siihen oli mahdollista avata avunhakemisen tilannetta enemmän.

Kuvio 2. Kuka sai hakemaan apua.

Neljä viidestä vastaajasta oli hakenut apua väkivaltaan. Ystävät olivat saaneet uhrin hakemaan apua 2 tapauksessa, tilanteeseen itse oli hakenut apua 3 tapauksessa, joiden lisäksi myös kumppani oli hakeutunut väkivaltaisen käytöksensä vuoksi avun piiriin 1 tapauksessa. Kyselyyn vastanneista 1 ei ollut hakenut apua tilanteeseen ollenkaan. Yksi vastaajista kertoi hakeutuneensa anonyymisti 3. sektorin palveluihin, muissa vastauksissa ei selvinnyt avun tarjoajan tahoa.

7.2 Kokemukset kohtaamisista

Kysymyksessä 8 käsiteltiin kokemuksia kohtaamisesta apua hakiessa. Vastauksissa tuli ilmi kokemukset asiallisesta, mutta viileästä sekä etäisestä kohtelusta. Vastauksissa ilmeni myös, ettei vastaajan hätää kuunneltu tai otettu vastaan niin hälyttävänä, vaikka hän ilmaisi jaksamisensa olevan ääri rajoilla.

Kysymyksessä 9 kysyttiin, tunsivatko vastaajat saaneensa erilaista kohtelua sukupuoli-identiteettinsä vuoksi. Vastauksissa kävi ilmi, ettei suurimmalla osalla vastaajista tullut tunnetta kohtelun olevan erilaista heidän sukupuolensa vuoksi, joskin ei ollut varmuutta, joh-

tuiko kohtelu sukupuolesta vai oliko taustalla jokin muu tekijä. Yhdessä vastauksessa kerrottiin kokemuksesta, että ammattilainen ei osannut kohdata sukupuolen sekä seksuaalisuuden erityiskysymyksiin, vaan sivuutti ne täysin. Sivuttamisen voisi kuitenkin tulkita ammattilaisen neutraalina suhtautumisena vähemmistöjä kohtaan, mutta vastaajalle oli jäänyt tunne asian välttelystä.

Kysymys 10 oli tarkoitettu heille, jotka eivät olleet apua laajemmin hakeneet. Avun hakemisen esteenä oli pelko kirjausten vaikuttamisesta muuhun saamaan hoitoon ja tukeen, sekä huonot kokemukset aikaisemmista kohtaamisista sosiaali- ja terveyspalveluista. Vastaajista yksi, joka ei ollut apua hakenut ollenkaan, ei hakenut apua sillä tiesi pääsevänsä väkivaltaisesta suhteesta pois omin avuin.

Viimeisenä kysymyksenä oli, miten he toivoisivat ammattilaisten kohtaavan sukupuolivähemmistöt työssään. Vastauksissa nousi toive kunnioittavasta, arvostavasta kohtaamisesta ja ymmärtävästä kohtaamisesta. Vastauksissa tuli myös ilmi toive sosiaali- ja terveysalalle enemmän osaamista sekä ymmärrystä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöistä, jotta uhrin eivät kokisi väärinsukupuolittamista tai transfobiaa myös avulta.

Näitä asioita voi tapahtua kaikenlaisissa ihmissuhteissa. Kaikkiin tilanteisiin tulee suhtautua niiden vaativalla vakavuudella.

Ymmärtäväisesti ja niin, että henkilökunnalla on tietoa sukupuolivähemmistöistä. Ettei avultakin saa väärinsukupuolitusta tai transfobiaa niskaansa.

8 Johtopäätökset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää sukupuolivähemmistöön kuuluvien lähisuhdeväkivallan uhrien kokemukset kohtaamisista apua hakiessaan: mitkä ovat ne syyt, jonka vuoksi apua ei haettu ja miten he toivoisivat ammattilaisten kohtaavan heidät.

Vastausten perusteella sukupuolivähemmistöjen kokemat lähisuhdeväkivallan muodot ja ulottuvuudet ovat samanlaisia kuin mitä valtaväestössä ja heterosuhteissa koetaan. Vastauksissa ei tullut esille pelkoa koko yhteisön leimaamisesta, vaan pelkoa leimaantumisesta koko asiakkuudessa lähisuhdeväkivallan uhrina.

Vastaukset osittain nojaavat teoriaan ja niistä löytyy samanlaisia ulottuvuuksia kuin aiemmissa tutkimuksissa. Heteronormatiivinen yhteiskunta luo tilanteita, joissa ammattilainen ei osaa kohdata seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä, vaan välttelee tai sivuuttaa aiheen. Seksuaalisuuden ja sukupuolen sivuuttaminen voi heikentää apua hakevan luottamusta palvelujärjestelmän mahdollisuuteen auttaa häntä. Vastausten perusteella kohtaamisia on niin negatiivisia kuin neutraaleja. Väkivaltatyössä on kuitenkin kehitettävää sukupuolen moninaisuuden tunnistamisessa ja palveluita on kehitettävä huomioimaan myös sukupuolivähemmistöt.

Ammattilaisen tehtävänä on kohdata asiakas. Kenenkään tarinaa ei pidä vähätellä, unohtaa, kaventaa tai leimata yksinoikoisesti (Mattila 2007, 16). Ammattilaisten viileä tai välttelevä suhtautuminen on voinut johtua osaamattomuudesta kohdata sukupuolen erityiskysymyksiä. Vastauksista ei kuitenkaan tullut ilmi, että kohtaamiset olisivat olleet erityisen epämiellyttäviä tai vastaajat olisivat kokeneet syrjintää sukupuolensa vuoksi.

Opinnäytetyön perusteella tilanne kohtaamisissa näyttäisi olevan kohtuullinen. Vastausmäärän vähäisyyden vuoksi ei kuitenkaan voi tehdä isoja johtopäätöksiä. Lähisuhdeväkivalta on kipeä aihe, jota uhrit eivät välttämättä halua käsitellä tutkimukseen osallistumisen muodossa. Kun väkivaltaan lisätään normista poikkeava sukupuoli-identiteetti, voi kynnyksen asian käsittelyyn olla suurempi.

Tutkimuksella ei voida yleistää sukupuolivähemmistöjen kokemia kohtaamisia. Kokemukset ovat subjektiivisia, ja sosiaali- sekä terveydenhuollon ammattilaisten osaamisessa on eroja. Jatkotutkimuksena tai kehittämistyön pohjana sitä voi hyödyntää tulevissa opinnäytetöissä yhdessä sairaanhoitopiirien tai kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

Lähteet

- Ard, K. & Makadon, H. 2011. Addressing Intimate Partner Violence in Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender Patients. *J Gen Intern Med.* 2011 Aug; 26(8): 930–933. Viitattu 16.2.2021. Saatavissa <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3138983/>
- Bildjuschkin, K. & Ruuhilahti, S. 2010. Puhutaan seksuaalisuudesta. Ammatillisia kohtaamisia sosiaali- ja hoitotyössä. Helsinki: Kirjapaja.
- Butler, J. 1990. Hankala sukupuoli. Suom. Pulkkinen, T. & Rossi, L-M. 2006. Helsinki: Gaudeamus.
- Brown, N. 2011. Holding Tensions of Victimization and Perpetration. Partner Abuse in Trans Communities. Teoksessa Ristock, J. (toim.) *Intimate Partner Violence in LGBTQ Lives.* New York: Routledge, 153–168
- Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta 53/2015.
- Garcia-Monero, C., Guedes, A. & Knerr, W. 2012. Understanding and addressing violence against women. *Intimate partner violence.* Viitattu 24.5.2021. Saatavissa https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/77432/WHO_RHR_12.36_eng.pdf;jsessionid=190B3A11DFBCFC27C6CD5DF3957499A7?sequence=1
- Guadalupe-Diaz, X-L. & Jasinski, J. 2016. “I wasn’t a priority, I wasn’t a victim.”: Challenges in help seeking for transgender survivors of intimate partner violence. Viitattu 13.3.2021. Saatavissa <https://journals-sagepub-com.ezproxy.saimia.fi/doi/full/10.1177/1077801216650288>
- Köngäs, A. 2013. Mustelmia sateenkaareissa. Pro gradu- tutkimus. Lapin yliopisto. Viitattu 16.2.2021. Saatavissa <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61518/K%c3%b6ng%c3%a4s.Anne.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Lidman, S. 2015. Väkivaltakulttuurin perintö. Sukupuoli, asenteet ja historia. Helsinki: Gaudeamus.
- Mönkkönen, K. 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä. Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus.
- Naisten Linja. Digitaalinen väkivalta. Viitattu 24.5.2021. Saatavissa <https://naistenlinja.fi/digitaalinen-vakivalta/>

Ojuri, A. 2006. Parisuhdeväkivalta ja turvakotien naistyö. Teoksessa Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liitto.

Perustuslaki 731/1999

Ristock, J. 2005. Relationship Violence in Lesbian/Gay/Bisexual/Transgender/Queer [LGBTQ] Communities. Moving Beyond a Gender-Based Framework. Violence Against Women Online Resources. Viitattu 15.3.2021. Saatavissa <https://www.njep-ip-sacourse.org/PDFs/Ristock-RelationshipViolenceinLGBTQCommunities.pdf>

Seta 2021a. Sateenkaarisanasto. Viitattu 13.3.2021. Saatavissa <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/>

Seta 2021b. Sukupuolen moninaisuus. Viitattu 10.2.2021. Saatavissa <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sukupuolen-moninaisuus/>

Sosiaali- ja terveysministeriö. Suomessa arvioidaan lähisuhdeväkivallasta aiheutuvat kustannukset. Tiedote 2017. Viitattu 24.5.2021. Saatavissa <https://stm.fi/-/suomessa-arvioidaan-lahisuhdevakivallasta-aiheutuvat-kustannukset>

Suomen Mielenterveysseura. 2007. Sosiaalinen perimä. Ylisukupolviset kohtalot tutkimuskirjallisuuden valossa. Viitattu 24.5.2021. Saatavissa https://mieli.fi/sites/default/files/materials_files/sosiaalinen_perima.pdf

Tilastokeskus. Rikos- ja pakkokeinotilastot. Viitattu 16.2.2021. Saatavissa https://www.stat.fi/til/rpk/2019/15/rpk_2019_15_2020-06-02_tie_001_fi.html

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Lähisuhdeväkivallan ehkäisy. Viitattu 24.5.2021. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/turvallisuuden-edistaminen/vakivallan-ehkaisy/lahisuhdevakivallan-ehkaisy>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2020a. Tasa-arvosanasto. Viitattu 13.3.2021. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/tasa-arvosanasto#heteronormatiivisuus>

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. 2020b. Väkivallan muodot. Viitattu 24.5.2021. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/vakivallan-ehkaisy/vakivallan-muodot>

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. 2020c. Työpaperi 1/2020. Väkivaltakäsitteiden sanasto. Viitattu 24.5.2021. Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139150/URN_ISBN_978-952-343-211-6.pdf

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi

Trasek Ry. Käsitteitä. Viitattu 10.2.2021. Saatavissa <http://trasek.fi/perustietoa/kasitteita/>

Vilka, H. 2010. Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen. Jyväskylä: PS-Kustannus

Vuori, J. Tutkimusetiikka ihmistieteissä. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 13.5.2021. Saatavissa <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimusetiikka-ihmistieteissa/>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutkija ja kirjoita. Helsinki: Tammi

Jokinen, A. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Viitattu 27.3.2021. Saatavissa <https://www.fsd.tuni.fi/palvelut/menetelmaopetus/>

Saaranen-Kauppinen, A & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Viitattu 27.3.2021. Saatavissa <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>

Saaranen-Kauppinen, A & Puusniekka, A. 2009. KvaliMOT. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 28.3.2021. Saatavissa <https://www.fsd.tuni.fi/fi/tietoarkisto/julkaisut/kvalimotv.pdf>

World Health Organization. 2002. Väkivalta ja terveys maailmassa. Raportti. Viitattu 24.5.2021. Saatavissa https://thl.fi/documents/470564/817072/9529608993_fin.pdf/2ea074d0-a4eb-4448-ba63-3b312ea81692

Liite 1. Saatekirje

Hyvinvointiyksikkö

Saatekirje

Hei,

Olen Tinja Kairenius ja opiskelen sosionomiksi LAB Ammattikorkeakoulussa Lappeenrannan kampuksella. Teen opinnäytetyötä, jonka tarkoituksena on selvittää sukupuolivähemmistöön kuuluvien lähisuhdeväkivallan uhrien kokemuksia saamastaan kohtelusta hakiessaan apua lähisuhdeväkivaltaan. Tavoitteena on tuoda esille väkivaltatyön kehittämiskohtia sekä edistää tasa-arvoa.

Tutkimusaineisto kerätään kyselylomakkeella. Kysely on tarkoitettu sukupuolivähemmistöön kuuluille. Toivon kyselyyn aitoja ja rehellisiä vastauksia. Kyselyyn vastaaminen on täysin vapaaehtoista eikä vastaajan henkilöllisyys tule esille kyselyssä.

Kyselyn tuloksia käytän opinnäytetyön tutkimuksessa. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää väkivaltatyötä kehittäessä. Toivon, että vastaatte kyselyyn 31.3.2021 mennessä. Vastaamiseen kuuluu aikaa noin 5–10 minuuttia. Vastaamalla kyselyyn annatte suostumuksenne vastausten käyttämiseen tutkimuksessani.

Ystävällisin terveisin,

Tinja Kairenius

Lisätietoja opinnäytetyöstä, kyselystä tai osallistumisesta voi kysyä opinnäytetyön tekijältä:

tinja.kairenius@student.lab.fi

Liite 2. Kyselylomake

Sukupuolivähemmistöön kuuluvien lähisuhdeväkivallan uhrien kokemukset kohtaamisista sosiaali- ja terveystalveissa

 Pakolliset kentät merkitään asteriskilla (*) ja ne tulee täyttää lomakkeen viimeistelemiseksi.

Tämä kysely on osa opinnäytetyön toteutusta. Kyselyn tarkoituksena on selvittää sukupuolivähemmistöihin kuuluvien lähisuhdeväkivallan uhrien kokemuksia saamastaan kohtelusta hakiesaan apua lähisuhdeväkivaltaan. Vastaamalla ja lähettämällä kyselyn annatte suostumuksenne vastausten käyttämiseen tutkimuksessa. Kyselyyn vastaaminen on täysin vapaaehtoista eikä vastaajan henkilöllisyys tule esille kyselyssä.

Vastaamisen voi keskeyttää ennen lähettämistä niin halutessaan. Kyselyn vastaukset näkevät vain opinnäytetyön tekijä.

1. Sukupuoli-identiteettisi *

- Transmies
- Transnainen
- Intersukupuolinen
- Muunsukupuolinen
- Sukupuoleton

2. Halutessasi voit avata tähän lisää sukupuoli-identiteettiäsi

3. Kenen toimesta olet kokenut lähisuhdeväkivaltaa *

- Vanhempi
- Sukulainen
- Sisarus
- Kumppani
- Läheinen ystävä

4. Mikä oli väkivallan muoto? *

- Henkinen
- Fyysinen
- Seksuaalinen
- Digitaalinen
- Taloudellinen
- Hengellinen
- Kaltoinkohtelu/laiminlyönti
- Muu, mikä?

5. Jos vastasit kohtaan muu, mikä? kerro tässä väkivallan muodosta

6. Halutessasi voit kertoa tähän lisätietoja kokemastasi väkivallasta

7. Mikä/kuka sai sinut hakemaan apua? *

8. Miten sinut kohdattiin sosiaali- ja terveydenhuollossa apua hakiessasi? *

9. Tunsitko saavasi erilaista kohtelua sukupuoli-identiteettisi takia? *

10. Jos et ole hakenut apua lähisuhdeväkivaltaan, mitkä ovat ne syyt, joiden takia jätit avun hakematta?

11. Miten toivoisit sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kohtaavan sukupuoli-
hemmistöön kuuluvat lähisuhdeväkivallan uhrit? *

